

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3. Vtru[m] possit dici, quòd Spiritussanctus sit pater Christi secundum
carnem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

de Questionibus veteris, & noui Testamenti, questio
ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim do-
minus Christi Ecclesia est, quam edificauit sibi sangui-
ne suo. Deinde potest, & corpus eius dici domus ip-
sius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spi-
ritus sancti factum filij Dei est, propter naturam, & vo-
luntatis unitatem.

Super Questionibus
in prima secunda Ar-
ticulorum secundum.

Tullius circa p-
paratē locutio-
nis veniunt: & pro-
perea an p. dici de-
beat, quare, & co-
sistit tota questio
hac in illa præposi-
tione. De. in. in. in.
in corpore articu-
lyna est conclusio:
Conuenienter dicere
possumus Christum
conceptum esse de Spi-
ritu sancto. Proba-
tur & declaratur.
Probatur est: in Spi-
ritu sancto duplex est
habitus ad Christum
conceptum, scilicet
consubstantialitatis, &
causalitatis effectiue,
ergo conuenienter
potest dici conceptus
de Spiritu sancto. An-
tecedens probatur:
quia conceptio attri-
buitur non solum cor-
pori Christi, sed etiā
ipsi Christo ratione
corporis. Consequen-
tia probatur: quia
præpositio, De. vtra-
que denotat habitum
quodammodo, ut patet ex
plantis: cum filius
Dei de Patre genu-
sus dicitur. Declaratio
est, quod consub-
stantialitas ad perso-
nam Christi efficien-
tial corpus Christi
referenda est.

ARTICVLVS II.
Vtrum Christus debeat dici conceptus
de Spiritu sancto.
AD SECUNDVM sic procedi-
tur. Videtur, qd Christus nō
debeat dici conceptus de Spiritu
sancto: quia super illud Roma. 2.
Ex ipso & p ipsum & in ipso sunt
omnia, dicit gl. Aug. Attendēdū
q nō ait de ipso, sed ex ipso: ex ip-
so enim celum sunt & terra, quia
fecit ea nō autē de ipso, quia non
de substantia sua: sed Spiritus san-
ctus non formauit corpus Chri-
sti de substantia sua. ergo Christus
non debet dici conceptus de Spi-
ritu sancto.

¶ 2. Præ. Principiū actiū, de quo
aliquid cōcipitur, se habet sicut
semen in generatione: sed Spiritu
sanctus non se habuit sicut se-
mē in conceptione Christi. Dicit
enim Hiero. * in expositione Ca-
tholica fidei, nō sicut quidā se-
leratissimi opinātur, Spiritum san-
ctū dicimus fuisse pro semine, sed
potentia ac virtute Creatoris di-
cimus esse operatū. i. formatū cor-
pus Christi, non ergo debet dici, qd
Christus cōceptus de Spiritu sancto.
¶ 3. Præ. Nihil vni de duobus for-
matur, nisi aliquo modo commi-
stis: sed corpus Christi formatum
est de virgine Maria. si ergo Chri-
stus dicatur conceptus de Spiritu
sancto, videtur, quod facta sit
commistio quædam Spiritus sancti, & materia, quā
Virgo ministravit, quod patet esse falsum, non ergo
Christus debet dici conceptus de Spiritu sancto.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 1. Antequā
conuenienter, inuenta est in vtero habens de Spi-
ritu sancto.

RESPONDEO. Dicendum, quod conceptio
non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi
Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem
sancto duplex habitudo consideratur respectu Chri-
sti. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse con-
ceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad
corpus autem eius habet habitudinem causæ effi-
cientis. Hæc autem præpositio, De, vtramque habi-
tudinem designat, sicut cum dicimus hominem ali-
quem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dice-
re possumus, Christum esse conceptum de Spiritu
sancto, hoc modo quod efficientia Spiritus sancti re-
feratur ad corpus assumptum: consubstantialitas ve-
ro ad personam assumptam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod corpus

A Christi, quia non est consubstantiale Spiritu sancto,
non proprie potest dici de Spiritu sancto conce-
ptum, sed magis ex Spiritu sancto, sicut Ambro. * di-
cit in lib. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut
ex substantia, aut ex potestate eius est: ex substantia,
sicut filius, qui a patre est: ex potestate, sicut ex Deo
omnia, quo modo & in vtero habuit Maria ex Spi-
ritu sancto.

AD SECUNDVM dicendum, quod super hoc vi-
detur esse quædam diuersitas Hieron. ad quosdam
alios doctores, qui asserunt, Spiritum sanctum in
conceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim
Chryl. * super Matth. Vnigenito Dei in Virgine
ingressuro, præcessit Spiritus sanctus, ut præcedente
Spiritu sancto in sanctificationem nascatur, scilicet,
Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente
pro semine. Et Damasc. * dicit in 3. lib. Obumbra-
uit super ipsam Dei sapientia & virtus, velut diuinū
semen. Sed hoc de facili soluitur, quia secundum
quod in semine intelligitur virtus actiua, sicut Chry-
sostom. & Damasc. comparant semini Spiritum san-
ctum, vel etiam filium qui est virtus Altissimi: se-
cundum autem qd in semine intelligitur substantia
corporalis, quæ in conceptione transmutatur, ne-
gat Hier. * Spiritum sanctum fuisse pro semine.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut August.
dicit in Ench. non eodem modo dicitur Christus
conceptus, aut natus de Spiritu sancto, & de Maria
Virgine: sed de Maria Virgine materialiter, de Spi-
ritu sancto vero effectiue. Et ideo non habuit hic
locum commistio.

ARTICVLVS III.
Vtrum Spiritus sanctus dici debeat pa-
ter Christi secundum carnem.

AD TERTIVM sic procedit.
Videtur quod Spiritus san-
ctus debeat dici pater Christi se-
cundum humanitatem, quia se-
cundum Philol. * in lib. de Gene-
ratione animalium, pater dat
principium actiuum in genera-
tione, mater vero ministrat ma-
teriam: sed beata virgo dicitur mater
Christi propter materiam, quā
in cōceptione eius ministravit.
ergo videtur qd etiam Spiritus
sanctus possit dici pater eius, pro-
pter hoc, quod fuit principium
actiuum in conceptione ipsius.

¶ 2. Præ. Sicut mentes aliorum
sanctorum formantur per Spi-
ritum sanctum, ita etiam corpus
Christi est per Spiritum sanctum
formatum: sed alij sancti ppter
prædictam formationem dicun-
tur filij totius Trinitatis, & per
consequens Spiritus sancti. vide-
tur ergo quod Christus debeat
dici filius Spiritus sancti, inquan-
tum corpus eius est Spiritus san-
cto formatum.
¶ 3. Præ. Deus dicitur pater no-
ster secundum hoc, qd nos fecit,
secundum illud Deut. 22. Non-
ne ipse est pater tuus, qd possedit &
fecit, & creauit te: sed Spiritus
Tertia S. Thomæ.

¶ 3. Præ. Deus dicitur pater no-
ster secundum hoc, qd nos fecit,
secundum illud Deut. 22. Non-
ne ipse est pater tuus, qd possedit &
fecit, & creauit te: sed Spiritus
Tertia S. Thomæ.

Li. 2. c. 5. non
procul a n.
10. p.

Homil. 1. in
Matr. in o. e.
re imperfe-
cto in v. fol.
ante fi. 10. 2.

3. orth. sic. 2.
circa prin.

locis nre p-
xime dicit.

Hier. in loco
cirato in 2r.

¶ Super Questionibus
3. 2. Articulum
tertium.

Tullius clarus.
¶ In corpore
articuli tria hnt.
Primo præmittitur
ratio paternitatis, &
filiationis tam perfe-
ctæ, quā imperfe-
ctæ secundum quid.
Attenditur secundo
communis regula de
prædicatione unius
respectu eiusdē perfe-
ctæ & imperfe-
ctæ. Tertio ex his respon-
detur quæsito.
Quo ad primum,
duo de his dicun-
tur. Primo, penes
quid attendatur:
secundo, distinguun-
tur in perfectæ, uel
imperfectæ rationis
membra. Paterni-
tas igitur, & filiatio
in animalium gene-
ratione secundum si-
militudinem proprie
dicuntur Omnes par-
ticulæ in litera singul-
latim & clare decia-
rantur. Distinguan-
tur autem paterni-
tas, & filiatio secun-
dum perfectam, uel
imperfectam ratio-
nem, iuxta diuersæ
rationis similitudi-
nem: nam animal ex
P 4 ani-

3. di. 4. q. 1. ar.
2. q. 1. & q. 2.
ad 1. & 4. & 5.
expo. lit. ad
2. & 4. cont.
2. 47. & opu.
3. c. 210.
Li. 2. c. 3. & 4.
tom. 4.

Ar. f. huius
quart.

Ench. e. 38.
to. 3.

Ench. ca. 39.
circa pr. l. 3.

animali, aut excellen-
tius viuente, quam
animal procedens, si
perfecte accipit simi-
litudinem producentis,
perfecte ibi est pater
& filius: si imperfecta
est similitudo, imper-
fecta quoque est ratio
patris filijque ratio.
Declaraturque exem-
plis patris secundum
creationem, & secundum
adoptionem gratiae.
¶ Quoad secundum,
regula est: De aliquo
dictum secundum
perfectam rationem
non dicitur de eodem
secundum imperfec-
tam rationem. Decla-
ratur exemplo de
homine secundum ra-
tionem veri & secundum
rationem picti
hominis, respectu
foris: & patet lite-
ra.

Vbi aduerte, quod
regula intelligitur de
pradicatione simpli-
citer & absolute, hoc
est sine additione al-
liqua. Et in prom-
ptu eius ratio est quia
nomen quodcumque
simpliciter enuntiatum
de aliquo perfecta
ratione illud habente
non significat
diminutionem illi con-
uenire ac per hoc non
secundum imperfec-
tam, sed secundum
perfectam rationem.
Et scito, quod super
ista regula funda-
tur intellectus sacrae
Scripturae, cum de
Iesu Christo loquens
affirmat ipsum esse
Dei filium. ex hoc
enim quod esse filium
Dei, Christo conue-
nit secundum perfe-
ctam filiationis Dei
rationem (quia est
naturalis filius Dei)
consequens est, ut
numquam Christus
intelligendus sit fi-
lius adoptiuus, sicut
ceteri sancti cum di-
cuntur filii Dei.

¶ Quoad tertium,
conclusio est, Chri-
stus nullo modo de-
bet dici filius Spiritus
sancti, aut totius
Trinitatis. Proba-
tur: Christus est fi-
lius Dei secundum
perfectam rationem fi-
liationis, ergo neque
ratione creationis, neque
iustificationis, sed so-
lus aeternae genera-
tionis debet dici fi-
lius Dei. ergo nec
Spiritus sancti, nec
Trinitatis debet di-
ci filius. Antecedens
patet. Prima conse-

sanctus fecit corpus Christi, ut di-
ctum est. Ergo Spiritus sanctus
debet dici pater Christi secundum
corpus ab ipso formatum.

SED CONTRA est, quod Aug. *
dicit in Ench. Natus est Christus de
Spiritu sancto non sicut filius, &
de Maria virgine sicut filius.

RESPON. Dicendum, quod no-
mina paternitatis & filiationis,
& filiationis generationem conse-
quuntur, non tamen quamlibet,
sed proprie generationem uiuentium,
& praecipue animalium. Non
enim dicimus, quod ignis genera-
tus sit filius ignis generantis, nisi
forte secundum metaphoram:
sed hoc dicimus in animalibus,
quorum generatio est magis per-
fecta. Nec tamen omne quod in
animalibus generatur, filiationis
accipit nomen: sed solum illud
quod generatur in similitudine
generantis. Vide, sicut Aug. *
dicit, non dicimus quod capillus, qui
nascitur ex homine, sit filius ho-
minis: nec etiam dicimus quod
homo qui nascitur, sit filius se-
minis: quia nec capillus habet si-
militudinem hominis, nec homo
qui nascitur ex semine, habet
similitudinem seminis, sed ho-
minis generantis. Et si quidem per-
fecta sit similitudo, erit perfecta fi-
liatio, tam in diuinis quam in huma-
nis: si autem sit similitudo imper-
fecta, erit etiam filiationis imper-
fecta. Sicut in homine est quaedam si-
militudo Dei imperfecta, & in-
quantum creatus est ad imagi-
nem Dei, & in quantum recreatus
est secundum similitudinem
gratiae, & ideo utroque modo po-
test homo dici filius Dei, & quia
est creatus ad imaginem eius,
& quia est ei assimilatus per gra-
tiam. Est autem considerandum,
quod illud quod de aliquo dicitur
secundum perfectam rationem, non est
dicendum de eo secundum ratio-
nem imperfectam: sicut quia
Sortes dicitur naturaliter homo se-
cundum propriam rationem ho-
minis, numquam dicitur homo se-
cundum illam significationem, qua
pictura hominis dicitur homo, licet
forte ipse assimiletur alteri homi-
ni. Christus autem est filius Dei
secundum perfectam rationem fi-
liationis, unde quamuis secundum
humanam naturam sit creatus & ius-
tificatus, non tamen debet dici filius
Dei, neque ratione creationis, neque
ratione iustificationis, sed solum
ratione generationis aeternae, secundum
quam est filius patris soli. & ideo nullo
modo debet dici Christus filius Spi-

ritus sancti, nec est totius Trinitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod Christus conceptus est de
Maria Virgine materia ministrante
in similitudine speciei, & ideo
dicitur filius eius. Christus autem
secundum quod homo conceptus est
de Spiritu sancto sicut de actiuo
principio, non tamen secundum
similitudinem speciei, sicut homo
nascitur de patre suo, & ideo Chri-
stus non dicitur filius Spiritus sancti.

AD SECUNDUM dicendum, quod ho-
mines, qui spiritualiter formantur
a Spiritu sancto, non possunt dici fi-
lij Dei secundum perfectam rationem fi-
liationis: & ideo dicitur filij Dei
secundum imperfectam, quae est
secundum similitudinem gratiae, quae est a
tota Trinitate, sed de Christo est
alia ratio, ut dictum est. Et simi-
liter dicendum est ad Tertium.

ARTICULVS III.

Utrum beata Virgo aliquando actiue egerit
in conceptione corporis Christi.

AD QVARTVM sic proceditur.
Videtur, quod beata Virgo
aliquid actiue egerit in conceptione
corporis Christi. Dicitur enim Dam. *
in 3. li. quod Spiritus sanctus superue-
nit Virgini, purgans ipsam, & vir-
tutem susceptiuam uerbi Dei tri-
buit, simul autem & generatiua:
sed uirtutem generatiua passiuam
habebat a natura, sicut & quilibet
femina: ergo dedit ei uirtutem ge-
neratiua actiuam, & sic aliquid
actiue egerit in conceptione Christi.

¶ Praeterea. Omnes uirtutes animae uege-
tabilis sunt uirtutes actiuae, sicut
Commen. dicit in 2. de anima: sed
potentia generatiua tam in mare
quam in femina pertinet ad ani-
mam vegetabilem: ergo tam in ma-
re quam in femina actiue opera-
tur ad conceptionem prolis.

¶ Praeterea. Femina ad conceptionem
prolis materia ministrat, ex qua
naturaliter corpus prolis forma-
tur: sed natura est principium mo-
tus intrinsecum: ergo uidetur quod
in ipsa materia quam beata uirgo
ministrat ad conceptum Christi,
fuerit aliquod principium actiuum.

SED CONTRA est, quod principium
actiuum in generatione dicitur
ratio seminalis: sed sicut Aug. *
dicit in super Genes. ad litteram
corpus Christi sola materia cor-
porali, per diuinam conceptionis
formationisque rationem de Vir-
gine assumptum est, non autem se-
cundum aliquam rationem semi-
nalem humanam: ergo beata Vir-

ginitas probatur ex
regula premissa.
Secunda uero proba-
tur: quia secundum
aeternam generatio-
nem solius Patris est
Filius.

Super Questionem
trigesimam secundam
Articulum quartum.

Tertius clarus
notando, quod non
est questio, an
actiue egerit, sed an
actiue egerit in ipso
actu conceptionis cor-
poris Christi: de ac-
tione enim circa il-
lum actum est questio.
¶ In corpore articu-
li quatuor sunt: pri-
mo referuntur opinio-
nes quaedam habens duas
partes. Secundo,
improbatur prima
pars illius: tertio re-
spondetur: quarto res-
pondetur questio.

¶ Quo ad primum
opinio dicitur beata
uirgo operari in
conceptione Chri-
sti actiue dupliciter:
scilicet naturali, &
supernaturali uir-
tute. Et prima par-
tis ratio est commu-
nis de inchoatione
formarum in mate-
ria per aliquod co-
operatum principium
in materia: in
hoc enim ponitur dif-
ferentia inter trans-
mutationem natura-
lem & artificialem:
quia naturalis habet
tale principium
in materia, & ideo est
naturalis, artificialis
uero habet solum
materiam pure pas-
siuam.

¶ Quo ad secundum
tripliciter arguitur
contra hoc auctor. Pri-
mo interueniendo fun-
damentum, quia ad
mutationem natura-
lem sufficit principium
materiale esse pas-
siuum, ex auctori-
tate Aristotelem. Secun-
do, quia impossibile
est, quod materia agat
ad sui formationem:
quia non est actus age-
re enim est actus non
potentiae: semper enim
actum abitur species
mouere, ut dicitur 3.
Physico. Tertio, quia
impossibile est ali-
quid non diuisum
in duas partes (ut
anima) mouere se-
ipsum, ex 8. Physico-
rum.

¶ Aduerte hic, quod
oportet digredi ad
questiones multas,